

På vandring mellan vatten, vin och mjölk

Vandringen börjar vid Mölna träsk utlopp mot Mölna gård (1). Mölna träsk? Ja, så hette Kottlasjön tidigare. Vattenfrågor har alltid varit mycket viktiga för lidingöborna, alltifrån dricksvatten till fiskevatten. Hjalmar Arwin, som grundade Lidingö villastad, gjorde kring 1913, då tillgången på vatten för hushållen blev akut, en utredning om saken. Brevik och Skärsåtra villastädens vattenverk tog då sitt vatten, från Kottlasjön. Mölnas ägare, som hade rätt till överloppsvattnet från Kottlasjön, protesterade mot den ökade utpumpningen. Svea hovrätt fick ärendet på sitt bord och förbjöd 1914 vidare pumpning ur sjön.

Gå mot Mölna gård (2), passera Södra Kungsvägen och stanna upp vid kvarndammen och dess utlopp, Mölna ån.

Mölnas rätt att utnyttja vattnet sträcker sig långt tillbaka i ti-

den. Först maldes här säd, men 1813 byggdes kvarnen om för att kunna producera färgstoff. I slutet av 1800-talet, efter ytterligare ombyggnad, maldes här bresiljeträ, som blev rött färgstoff.

Det finns flera sevärhetsskyltar kring Mölna med information om såväl gården som verksamheten där. Det kan dock sägas att Mölna har haft två inriktningar, dels som industri och kvarn, dels som sommar-
nöje.

Fortsätt bort mot Tykö brygga (2). Härifrån syns Fjäderholmarna tydligt. Redan på 1600-

talet fanns tre krogar på och kring Lidingö – Mölna, Fjäderholmarna och Stora Höggarn. Det är dock enbart Fjäderholmarna som fortfarande har kvar sitt utskänkningstillstånd och som under hela perioden haft krog eller restaurang.

Följ Tykövägen upp mot Skärsåtra gård. Den gamla flygeln, Bjälbo (4), från 1785, vetter mot Södra Kungsvägen, den nyare mangårdsbyggnaden, som är kraftigt ombyggd (1813, 1870 och 1960), ligger mot Solrosvägen. På Skärsåtra gård (5) tillverkades Bjälbotappningen, framställd av her-

rarna Knut och Peder Fjaestad. De experimenterade i 25 år för att kunna framställa ett rent svenskt frukttin med egen jäst efter egna metoder. 1930 uppgick produktionen 18 000 flaskor. Då kontrollstyrelsen tillstyrkte koncessionen framhöll den särskilt att "det innehöll en ren och god alkohol..."

Passera Skärsåtra gård och fortsatt mot Parksåtravägen. Gå rakt fram till gångvägen mot Stockrosvägen och korsningen vid Nysåtravägen. Till höger, på Nysåtravägen 19, ligger villa Solbacken (6), ritad och uppförd 1882-1883 av slottsarkitekten Ernst Jacobsson, som själv bodde där. Solbacken hade från början en

parkliknande trädgård ritad av slottsarkitekten själv. Hela området ägdes av Jacobsson fram till 1927 då det styckades i elva tomter.

Fortsätter man Nysätravägen åt vänster passerar man det anrika Boghammarsvarvet (7) och kommer ned till Fredriksberg och Kappsta naturreservat. Grinden är början till Kappsta naturreservat (8).

Kappsta köptes som sommar-
nöje (9) 1882 av professor Per-
Johan Wising. År 1912 förlorar
hans nygifta dotter Maj sin man
i cancer och hon flyttar hem
till föräldrarna med sitt ofödda
barn. Maj förlöses på Kappsta
den 4 augusti 1912 och barnet
döps till Raoul Wallenberg. Ty-
värr dör Per Johan Wising själv
i december samma år.

Döttrarna Wising, som var fyra stycken, behöll marken fram till 1947, då den såldes till ett byggföretag. Området fick stå obebyggt efter att husen brunnit ned på 1930- och 1950-talen. Lidingö stad förvärvade marken 1986 och de unika växter, som finns inom området, ledde till att Kappsta blev klassat som naturreservat.

Raoul Wallenberg blev som vi

alla vet mycket känd. I dagarna har en portfölj, gjord av Ulla Kraitz, placerats på grunden till hans föräldrahem här i Kappsta. Portföljen finns också utanför FN-huset i New York och symboliserar de fantastiska insatser som Raoul Wallenberg gjorde.

När man lämnar Kappsta torn-
nar Aga-fabriken, byggd 1912,
upp sig. Høgt uppe på klippan
till höger finns även Gustaf
Dälén egen villa Ekbacken
(10), byggd 1913. Gustaf
Dälén kom i kontakt med Li-
dingö som sommargäst. Hans
fabrik Aga, som låg i Nacka,
började växa ur sina lokaler. Dä-
lén köpte då mark på Lidingö
och byggde fabriken och anlade ar-
betarbostäder i Bergsätra. Han
flyttade även hit själv och lät
Erik Hahr rita ett hus. Detta
byggdes i jugendstil med flera
kalkarvalv och takmålningar.

Fortsätt längs stranden till Larsbergs brostuga (11) från 1802. Där kunde man ta en sup och värma sig innan hästen tvingades över flottbron (1803-1883) till nästa krog på djurgårdssidan, Lidingöbro vårdshus.

Nu vänder vi ryggen åt bryggan och går upp mot Södra Kungsvägen. Gå över vägen vid Aga station och in på Mjölksurrvägen (12). Namnet stammar från den tid då Lidingö försåg Stockholm med mjölk och mjölksurrorna, (mjölktransporten) för fram och tillbaka över flottbron. Till vänster ligger en förvildad trädgård som en gång tillhörde Gångsätra gård (13). Och rakt fram ser man "Högsätravillorna" (14), som är kvar från 1880- och 1890-talen då Lidingö var en populär sommarort. ■

Vandringen är sammanställd av kultursekreterare Louise Schlyter.
FOTO: CAMILLA ROST,
LIDINGÖ STADSARKIV.
KARTA: CAMILLA ROST